

Kansliapäällikkö Tuula Majuri

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Viite:

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan kuulemispyyntö 29.1.2025

Asia:

**Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2023 (K 11/2024 vp):
Ilmoittajansuojeluasiat ja vuositilasto**

Oikeuskanslerinviraston keskitetyn ilmoituskanavan toiminta

Laki Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta (1171/2022) tuli voimaan 1.1.2023. Ilmoittajansuojelulakiin perustuva ilmoittajansuojelu antaa suojaa eräistä väärinkäytöksistä ilmoittaville ja kieltää vastatoimet ilmoittajaa kohtaan. Ilmoittajansuojelun avulla ilmoittajat voivat ilmoittaa väärinkäytöksistä turvallisesti ja siten, että heidän henkilöllisyytensä on suojattu.

Ilmoittajansuojelulain mukaan oikeuskanslerinviraston tehtävänä on ylläpitää keskitettyä ilmoituskanavaa, johon voi tehdä ilmoituksen kirjallisesti tai suullisesti. Oikeuskanslerinvirasto ei itse ryhdy tutkimaan ilmoituksia, vaan siirtää ilmoitukset toimivaltaiselle viranomaiselle, lukuun ottamatta selvästi ilmoittajansuojelulain soveltamisalan ulkopuolelle jääviä kirjoituksia. Toimivaltainen viranomainen tutkii ilmoituksen ja ryhtyy tarpeellisiin toimenpiteisiin. Lain mukaan viranomaiset raportoivat vuosittain oikeuskanslerinvirastolle ilmoitusten tutkinnasta. Oikeuskanslerinvirasto laatii vuosittain Euroopan komissiolle tilastollisen raportin ilmoitusmääristä ja toteutetuista toimenpiteistä.

Vuoden 2023 alussa avattiin oikeuskanslerinviraston keskitetty ilmoituskanava ilmoitusten tekemistä varten. Oikeuskanslerinvirasto oli toteuttanut myös muut tarpeelliset valmistelut

toiminnan käynnistämiseksi, kuten viraston työjärjestyksen ja asianhallintajärjestelmän muutokset, asioiden käsittelijöiden nimeämisen, henkilöstön kouluttamisen sekä ulkoisen viestinnän toimet. Virasto perusti kolme uutta virkaa tehtävän hoitamista varten: vanhemman oikeuskanslerinsihteerin, neuvontajuristin ja viestintäasiantuntijan virat.

Ensimmäisen toimintavuoden aikana muodostettiin toimivaltaisten viranomaisten verkosto järjestelmän toiminnan tueksi. Oikeuskanslerinvirasto on ohjannut toimivaltaisia viranomaisia keskitetyn ilmoituskanavan toiminnasta ja sen edellyttämästä raportoinnista sekä muodostanut menettelyt raportoinnin toteuttamiseksi. Tarkoituksenmukaisia menettelyjä on kehitetty erityisesti niiden viranomaisten osalta, jotka ylläpitävät omaa, osin ilmoittajansuojelulain soveltamisalaan kuuluvaa ulkoista ilmoituskanavaa.

Keskitettyyn ilmoituskanavaan tehtyjen ilmoitusten määrä oli toiminnan käynnistämisen vuonna melko pieni (66). Valtaosa ilmoituksista jäi selvästi ilmoittajansuojelulain soveltamisalan ulkopuolelle eikä niitä sen vuoksi siirretty eteenpäin toimivaltaisille viranomaisille tutkittaviksi. Siirretyt ilmoitukset muodostavat lukumäärältään (14) siinä määrin pienen asiar ryhmä, ettei niistä voida vielä tehdä johtopäätöksiä esimerkiksi erityisistä ongelmakohdista lain soveltamisalaan kuuluvissa asiaryhmissä. Ilmoitukset koskivat muun muassa elintarviketurvallisuutta, tuoteturvallisuutta, ympäristönsuojelua, julkisia hankintoja ja henkilötietojen suojaa.

Ilmoittajansuojelujärjestelmän toistaiseksi vähäinen käyttö voi johtua siitä, että väärinkäytöksiin puuttumiseksi on olemassa muita toimivia keinoja, tai siitäkin, ettei järjestelmä ole vielä laajalti tunnettu.

Oikeuskanslerinvirasto pyysi toimivaltaisilta viranomaisilta raportit niiden käsittelemien ilmoitusten lukumäärästä ja selvittämistoimista ensimmäiseltä toimintavuodelta 1.3.2024 mennessä. Oikeuskanslerinvirasto sai tiedot 75 viranomaiselta. Raporttien perusteella koottiin vuotta 2023 koskeva raportti Euroopan komissiolle. Raportin mukaan toimivaltaiset viranomaiset vastaanottivat 71 ilmoitusta, ja jatkoselvityksiä tehtiin 65 ilmoituksen kohdalla. Kaksi ilmoitusta johti poliisitutkinnan käynnistämiseen, ja yhdenkään ilmoituksen kohdalla ei käynnistetty oikeusprosessia. Prosessien lopputuloksesta ei viranomaisilla ollut vielä ilmoitettavaa, kuten ei myöskään selvittämistoimien perusteella takaisin perittävistä rahamääristä.

Pyrimme saamaan tiedot komissiolle annettavasta raportista jo asianomaisen toimintavuoden kertomukseen, jotta ilmoittajansuojelua koskevat tiedot olisivat oikeuskanslerin kertomuksessa mahdollisimman ajantasaiset.

Kokoamme parhaillaan oikeuskanslerin kertomusta vuodelta 2024. Tältäkin toimintavuodelta ilmoitusten määrä jatkuu edelleen matalana. Toimivaltaisten viranomaisten raportointi oikeuskanslerinvirastolle ei ole vielä päättynyt, joten tässä vaiheessa ei ole tarkempaa tietoa ilmoitusten käsittelystä vuoden 2024 osalta.

Komissio antoi kertomuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle ilmoittajansuojeludirektiivin täytäntöönpanosta ja soveltamisesta 3.7.2024 ([COM\(2024\) 269 final](#)). Kertomuksessa keskityttiin arvioimaan direktiivin täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa eikä niinkään järjestelmän soveltamiskokemuksia, sillä direktiivin täytäntöönpano tapahtui useissa maissa viiveellä eikä kokemuksia ollut juurikaan kertynyt. Komission arvioinnissa todettiin useita puutteellisuuksia direktiivin täytäntöönpanossa jäsenvaltioissa.

Ilmoittajansuojelujärjestelmä näyttäytyy myös oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa, vaikka ilmoituskanavaan tehtyjä ilmoituksia ei käsitelläkään oikeuskanslerinvirastossa kanteluasiaina. Osana oikeuskanslerin yleistä laillisuusvalvontaa oikeuskansleri valvoo, että toimivaltaiset viranomaiset täyttävät ilmoittajansuojelulain mukaiset velvollisuutensa. Tähän kiinnitetään huomiota mm. laillisuusvalvontakäyntien yhteydessä.

Vuositilastot

Lausunnon liitteenä on kertomuksen vuositilastot. Niiden mukaan lausunto- ja säädösehdotusten ennakkotarkastusasioita oli valtioneuvostovalvonnassa edellistä vuotta vähemmän, johtuen vaalikauden vaihtumisesta. Valtioneuvoston päätöksenteon ennakkolisessä valvonnassa tarkastettiin 1 513 valtioneuvoston yleisistunnossa ja 418 tasavallan presidentin esittelyssä käsiteltyä asiaa. Korjauspyyntöjä tehtiin 344 asiaan eli 18 % asioista korjautettiin. Korjauspyynnöistä 70 % koski oikeudellisia korjauksia.

Vuonna 2023 oikeuskanslerille tehtiin 1 668 kantelua (vuonna 2022 1 654) ja kanteluita ratkaistiin 1 862 (vuonna 2022 1 734) Tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin otettujen kantelujen määrä laski edelleen aikaisemmasta (vuonna 2023 1 268, vuonna 2022 1 654). Seuraamusratkaisujen osuus kaikista selvittämistoimia edellyttäneistä kanteluasioista nousi 18 %:iin (vuonna 2022 16 %), mikä osaltaan kertoo valvonnan tehostumisesta. Suurimmat kantelumäärät kohdistuivat valtioneuvostoon, yleisiin tuomioistuimiin, poliisiin ja kunnallishallintoon.

Vuosi 2023 oli ensimmäinen vuosi, jolloin sovellettiin koko vuoden ajan 1.10.2022 voimaan tullutta ylimpien laillisuusvalvojien tehtävienjakolakia (330/2022). Laissa jaetaan aikaisempaa laajemmin eri asiaryhmien käsittelyä laillisuusvalvojien kesken. Vuonna 2023 siirrettiin eduskunnan oikeusasiamiehelle tehtävienjakolain 3 §:ssä tarkoitettuja kanteluasioita yhteensä 285, mikä on selvästi vähemmän kuin lakiuudistuksen valmistelussa ennakoitiin. Suuri osa siirrettävistä kanteluista koski poliisiasioita sekä yksilön oikeuksien toteutumista sosiaali- ja terveydenhuollossa ja sosiaalivakuutuksessa,

Oikeuskanslerin erityistehtävänä on valvoa asianajajien, julkisten oikeudenkäyntiavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toimintaa. Asianajovalvonnan asiamäärät kasvoivat merkittävästi vuonna 2023.

Työtilanne oli vuoden 2023 lopussa asiamäärältään hieman parempi kuin edellisenä vuonna, sillä koronavuosien työruuhkaa saatiin purettua ja vuoden vaihteessa vireillä olevien asioiden määrä laski.

LIITE Valtioneuvoston oikeuskanslerin tilastotietoja vuodelta 2023